

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Suomen opinto-ohjaajat ry (SOPPO ry) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa luonnoksista oppivelvollisuuslain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Oppivelvollisuuslakiin suunnitellut muutokset liittyen työpajatoimintaan ovat erittäin kannatettavia. Vaikka työpajatoiminta on ollut mahdollista tietyin ehdoin myös tähän mennessä, on työpajatoiminnan hyödyntämismahdollisuuksien epämääräisyys hankaloittanut toimintaa. Saamalla työpajamahdollisuus selkeänä vaihtoehtona lakiin kirjattuna voi selkeyttää toimintatapoja ja tuottaa yhteneväisyyttä Suomen laajuisesti. Erityisen hienona näemme sen, että selvitys tunnistaa oppivelvollisten valvontavastuun siirtymiseen ja osoittamisoikeuteen liittyvät koulutuskatkokset. Oppivelvolliselle nuorelle kahden kuukauden odotus kotona ilman tavoitteellista tekemistä kesäloman jälkeen (yhteensä jopa neljän kuukauden toimetttömyys) voi olla hyvin syrjäyttävää.

Kuten esityksessä todetaan majoitus- ja matkakorvausten käsittelyssä, on epäselvyyksiä ja alueellisia eroja. Nämä näkyvät esimerkiksi mahdollisuudessa opiskella toisella asteella sekä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja aiheuttavat näin tulkintaristiriitoja. Etenkin Pohjois-Suomessa ja syrjäseudulla asuvien oppivelvollisten valintamahdollisuudet yhteishaussa vaikeutuvat. Tulkinnanvaraisuutta majoitus- ja matkakorvausten osalta on syytä karsia.

Lakiehdotuksen tekstistä jäi epäselväksi, ovatko koulutuksen ulkopuolella olevat oppivelvollisuutta nuorten työpajatoiminnassa suorittavat maksuttomuuden piirissä sen kahden kuukauden aikana, kun he osallistuvat työpajatoimintaan. Tätä olisi syytä selkeyttää. Jos he eivät kuulu maksuttomuuden piiriin, toivoisimme, että tätä vielä harkittaisiin. Lisäksi on syytä huomioida mahdollisen työpajajakson vaikutus maksuttomuuden pidentämisen hakemiseen. Onko se samaan tapaan hyväksyttävä syy pidentää maksuttomuutta kuin esimerkiksi valmentava koulutus? Usein

nämä koulutuksen ulkopuolelle jäävät nuoret ovat erityisen heikossa asemassa ja tätä kautta opintososiaalisten etujen tarpeessa.

Jotta nuoren oikeus ohjaukseen toteutuu myös erityistilanteissa, on lain tekstiä selkeytettävä työpajatoimintaan liittyen. Työpajatoiminnan laajentamisen ja oppilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön edellytykset pitää vahvistaa valtakunnallisesti, jotta yhteistyö voidaan varmistaa.

Kaikenlainen lakiin liittyvä selkeyttäminen on myös kannatettavaa, kunhan ne eivät hankaloita oppivelvollisten asemaa. Tulkinnanvaraisuutta on kuitenkin hyvä vähentää ja siksi myös ulkomailta asuvien oppivelvollisten lain pykälä on hyvä tarkentaa.

Muutos liittyen yhdistelmäutkinnon suorittamisen maksuttomuuteen on hyvä. Lain nykyinen muotoilu on tuottanut arkityössä hankaluuksia, kun opiskelijoiden on täytynyt miettiä opintojen suorittamisen järjestystä, jotta oikeus maksuttomuuteen säilyy.

Perusopetuslain 46§ tehtävä lisäys on kannatettava ja se selkiyttää oppivelvollisten asemaa aikuisten perusopetuksessa, mutta ehdotettujen muutosten lisäksi haluamme tuoda esille tarpeen antaa oppivelvollisuutta valvoville viranomaisille tarvittaessa mahdollisuus osoittaa opiskelupaikka tarkoituksenmukaisesti myös aikuisten perusopetukseen. Osoittaminen aikuisten perusopetukseen tehdään vain silloin, kun se vastaa parhaiten oppivelvollisen yksilöllisiä tarpeita. Joissain tilanteissa se on oppivelvolliselle parempi vaihtoehto kuin TUVA- tai TELMA -koulutus, erityisesti niille oppivelvollisille, joilla on puutteellinen suomen kielen taito vielä perusopetuksen suorittamisen jälkeen. Esteenä aikuisten perusopetukseen pääsyyn voi alueesta riippuen olla esimerkiksi se, että vapaita opiskelupaikkoja ei ole tarjolla ja jatkuva haku ei ole avoinna. Siksi tarvitaankin osoittamisen mahdollisuus. Samalla tämä tarkoittaisi myös sitä, että aikuisten perusopetusta tulisi kokonaisuutena kehittää vastaamaan myös oppivelvollisten tuen tarpeisiin.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Kannatamme järjestämisluvan myöntämisen laajentamista. Tämä laajentaisi TUVA-koulutuksen saavutettavuutta erityisesti tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla.

Pidämme kannatettavana, että 9§ 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin lisäksi velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Myös pykälän 13§ täsmentäminen on tärkeää, jotta TUVAn sisällöt olisivat valtakunnallisesti yhtenevämmät. On tärkeää ylläpitää ja vahvistaa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen joustavuutta nuoren oman suunnittelun ja tilanteen näkökulmasta.

Koulutuksen tarkoituksena on antaa nuorelle aikaa ja mahdollisuuksia kokeilla eri toisen asteen vaihtoehtoja, joten tosiasialliset kokeilumahdollisuudet ja esim. perusopetuksen arvosanojen korottamismahdollisuus tulee säilyä vahvana.

Ei ole nuoren kannalta oikeudenmukaista ja joustavaa, jos eri tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta järjestävät tahot alkavat eriytyä niissä vaihtoehtoisissa, mitä he kykenevät nuorelle tarjoamaan. Tällöin vaihtaminen esim. lukioon valmentautumisesta ammatilliseen valmentautumiseen voi osoittautua haastavaksi. Kannatamme lakimuutoksissa valtakunnanlaajuista mahdollisimman yhdenmukaista tilannetta ilman suuria tulkinnallisia eroja. Laissa voitaisiin vahvemmin velvoittaa TUVA-koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan korottamismahdollisuus kaikkiin peruskouluaineisiin. Yhtä lailla TUVA-koulutuksissa tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet tutustua ja suorittaa niin ammatillisen koulutuksen kuin lukionkin opintoja.

Hallituksen esityksessä sivulla 31 tuodaan esiin, että TUVA-koulutus on jo sellaisenaan itsessään eräänlaista oppimisen tukea. Mielestämme on tärkeää, että oppimisen tuesta TUVA-koulutuksessa säädettäisiin jatkossa myös lailla. TUVA-koulutukseen hakeutuu paljon oppivelvollisia, joilla on ollut erilaisia tuen tarpeita jo perusopetuksen aikana ja he tarvitsevat opinnoissaan myös erityisopettajan antamaa oppimisen tukea. Näemme haasteellisena sen, että tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on jätetty oppimisen tuen uudistuksen ulkopuolelle. Pahimmillaan tämä johtaa siihen, että TUVA-opiskelijat eivät saa oppilaitoksissa tarvitsemaansa laaja-alaista tukea. TUVA-koulutuksessa monialaisen yhteistyön merkitys korostuu. Järjestämisluvan laajentamisen myötä on tärkeää huomioida, että koulutuksen järjestäjällä on riittävät ohjauksen ja opiskeluhuollon palvelut saatavilla, sekä se, että pedagogista opinto-ohjausta antavat pätevät opinto-ohjaajat. Erityisopetuksen ja nivelvaiheen opinto-ohjauksen tarpeellisuus on ilmeistä ja näiden varmistaminen välttämätöntä TUVA-koulutuksessa.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Emme vastusta perusopetuslakiin ehdotettua muutosta liittyen aikuisten perusopetukseen. Perusopetuslakiin ehdotetun muutoksen lisäksi olisi tärkeää tarkentaa riittävän kielitaidon määritelmää suomalaisen peruskoulun suorittaneen nuoren kohdalla. Teoreettisesti suomalaisen päättötodistuksen saaminen nähdään olevan merkki siitä, että toiselle asteelle siirtyvällä nuorella on riittävä kielitaito toisen asteen tutkinnon suorittamiseksi. Käytännössä tämä ei kuitenkaan aina toteudu. Päättöarvioinnin kriteerien vaatimukset saa täytettyä hyvinkin alkeellisella kielitaidolla. Onko tähän mahdollista saada tarkempaa ohjeistusta valtakunnallisesti, jotta vieraskielisten nuorten asema olisi valtakunnallisesti yhtenevämpi.

On syytä kiinnittää huomiota siihen, millä kielitaidolla toisen asteen opintoja voi suorittaa. Lainsäädännössä on ristiriita kielitaidosta tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Lainaus on sivulta 14: "Säännöksen 2 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava

yhdenvertaisia valintaperusteita, Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Säännöksen 3 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyjä...”

Valtakunnallisessa hakumenettelyssä eli yhteishaussa kuitenkin todetaan, että kielitaito ei voi olla opiskelijaksi ottamisen este etenkään, jos nuori on suorittanut perusopetuksen Suomessa. Perusopetuksen päättötodistuksen voi saada hyvin kapealla kielitaidolla, mikä ei riitä toisella asteella menestymiseen. Hyvän kielitaidon pitäisi olla perusoletus. Esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa puutteellinen kielitaito on työturvallisuusriski.

Samassa yhteydessä voidaan todeta, että kielitaidon hankkimisen mahdollisuudet ovat nyt rajalliset ja niitä pitää kehittää niin oppivelvollisille kuin aikuisille maahanmuuttajille myös varsinaisen koulutustarjonnan rinnalla. Erilliset kieliopinnot ovat toki kustannuskysymys, mutta panostus näkyisi parempina tuloksina perustutkinnoissa ja lukiossa. Lisäksi ne mahdollistaisivat paremmat edellytykset jatko-opinnoille.

Meillä on vakava huoli muutoksista, joita ehdotetaan lakiin ammatillisesta koulutuksesta ja lukiolaista. On totta, että oppivelvollisten ja tätä kautta alaikäisten pääsemistä koulutukseen täytyy vahvistaa. Jokaiselle nuorelle pitää löytyä opiskelupaikka. Pääsyä koulutukseen on mahdollista vahvistaa ehdotetulla muutoksella. Oppivelvolliset nuoret ovat kuitenkin vielä hyvin nuoria ja ohjauksesta huolimatta valintoja tehdään ajoittain syillä, jotka eivät liity aidosti omaan kiinnostukseen, vaan esimerkiksi kavereihin, opiskelumahdollisuuksiin asuinalueella, perheen mielipiteeseen tai mediasta saatuihin mielikuviin.

Kun nuoren oma tulevaisuuskuva alkaa selkeytyä ja rohkeus tehdä omia valintoja vahvistuu, voi hän haluta tehdä suurenkin muutoksen omalla koulutuspolulla. Vaikka tämä mielen muutos tapahtuisi pian, voi nuori olla silti täyttänyt 18 vuotta ennen seuraavaa hakumahdollisuutta. Lakeihin ehdotettu muutos saattaa heikentää merkittävästi näiden nuorten mielekästä koulutukseen pääsyä. Emme kannata muutoksia, jotka hankaloittavat entisestään alan vaihtamista. Itsenäistyvän nuoren aikuisen syrjäytymisriski on myös otettava huomioon lakimuutoksissa. Tämän lisäksi muutos heikentää merkittävästi aikuisten alan vaihtamista. Alan vaihdot aikuisten keskuudessa liittyvät usein aitoon tarpeeseen, kuten työllistymismahdollisuuksien lisäämiseen tai terveyteen liittyviin haasteisiin. Emme saa unohtaa lainsäädännön muutoksissa myöskään tätä ihmisryhmää, vaikka nuorten koulutuksen saavutettavuus olisikin tärkeää.

Ammatillisen koulutuksen osalta oppivelvollisista keskustellessa on huomioitava myös, että se on ainoa toimija koulutuskentällä, joilla oppivelvollisten koulutus pohjautuu tulosperusteisuuteen. Nuorille on tärkeää antaa riittävästi aikaa kokeilla ja etsiä omaa alaa sekä aikaa kasvaa ja kehittyä. Se, että koulutuksen järjestäjän saama rahoitus riippuu nuoren suorituksista ja sijoittumisesta jatko-opintoihin ja työelämään, on vähintäänkin kyseenalaista. Tulosperusteisuus oppivelvollisten koulutuksessa eriarvoistaa ammatillisen koulutuksen toimijat ja lukiot, joten tulosperusteisuus tulee poistaa oppivelvollisten osalta.

Perusopetuksen opinto-ohjaajilla emme näe oppilaaksiottoon suunniteltujen muutoksien tosiasiallisesti vähentävän työmäärää tai oppivelvollisten ohjauksen tarvetta. Tämä vaikutus mainittiin mahdollisissa lakimuutoksen vaikutuksissa opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin. Pelkkä pääsymahdollisuus opiskeltavalle alalle ei ole nuorten ohjauksen keskiössä, vaan itselle sopivan ja mieluisan opiskelupaikan löytäminen. Muutos voi kuitenkin lisätä esimerkiksi toisen asteen oppilaitosten opinto-ohjaajien työmäärää, jos alan vaihtaminen ja vaihdot lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välillä vaikeutuvat 18 vuotta täyttäneillä.

Oppivelvollisuuslain myötä perusopetukseen suunnattiin lisää resursseja, mutta toiselle asteelle ei. Opinto-ohjauksen riittävyys tulisi kirjata lakiin vähintään oppivelvollisten osalta. On nimittäin selvää, että muutoksen onnistuminen lisää myös toisella asteella työn määrää ja on tärkeää, että nivelvaiheen ohjausta antavat siihen koulutetut asiantuntijat.

Niemeläinen Suvi
Suomen opinto-ohjaajat ry